

Лекція № 4

Управлінські аспекти роботи з обдарованими та здібними учнями

Мета: дати поняття студентам про управлінські аспекти роботи з обдарованими та здібними учнями, познайомити з моделлю роботи ЗНЗ з обдарованими дітьми. Розвивати аналітичне мислення та рефлексію у здобувачів фахової передвищої освіти. Виховувати професійну культуру студентів, бажання виховувати в собі особистісні та педагогічні якості.

Мотивація мети: знайомство з управлінськими аспектами роботи з обдарованими та здібними учнями дає змогу побачити цілісну модель роботи ЗНЗ з обдарованими дітьми, сприяє формуванню розуміння організаційно-педагогічних умов та шляхів ефективної роботи з обдарованими.

План

1. Нормативно-правове забезпечення підтримки та розвитку обдарованих дітей в Україні.
2. Основні завдання щодо організації діяльності з обдарованими школярами.
3. Модель роботи ЗНЗ з обдарованими дітьми.
4. Організаційно-педагогічні умови та шляхи ефективної роботи з обдарованими учнями.

Література

1. Закон України «Про державну підтримку обдарованої молоді» від 8 лютого 2001 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/
2. Закон України «Про основні засади державної підтримки обдарованих дітей та молоді України» від 1 січня 2005 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>
3. Указ Президента України «Про гранти Президента України для обдарованої молоді» від 02.08.2000 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/
4. Кушнір В. Пошуки науково-практичних підходів у дослідженні феномену дитячої обдарованості / В. Кушнір // Рідна школа. – 2009. – № 4. – С. 66-69.

Ключові слова: нормативно-правове забезпечення, модель роботи ЗНЗ, організаційно-педагогічні умови, державна підтримка обдарованої молоді.

Засоби навчання: презентація, інтерактивна дошка Padlet.

Домашнє завдання:

- опрацювати лекцію 4;
- підготуватися до практичного заняття № 4 (див. Інструкцію до практичного заняття № 4);
- пройти тест 4 «Управлінські аспекти роботи з обдарованими та здібними учнями» в Moodle.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Назвіть нормативно-правові документи, що регламентують державну політику щодо підтримки та розвитку обдарованих дітей в Україні.
2. Що належить до заходів державної підтримки обдарованої учнівської молоді?
3. Які заходи державної підтримки обдарованих дітей та молоді в Україні?
4. На що спрямований нормативно-правовий акт підтримки та розвитку обдарованих учнів?
5. Назвіть основні завдання щодо організації діяльності з обдарованими школярами.
6. Які підходи до побудови освітнього процесу обдарованих дітей пропонують науковці?
7. Визначте організаційно-педагогічні умови для роботи з обдарованими учнями.
8. Визначте шляхи ефективної роботи з обдарованими учнями.

1. Нормативно-правове забезпечення підтримки та розвитку обдарованих дітей в Україні

Підтримка творчої обдарованості на законодавчому (державному) рівні є одним із пріоритетних напрямів державної політики в Україні. Про це йдеться у Законах України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти України, Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Національній програмі «Діти України», Комплексній програмі «Творча обдарованість», Програмі розвитку обдарованих дітей і молоді, Указах Президента України про підтримку обдарованих дітей, в яких робота з обдарованими дітьми та молоддю розглядається як безперервний процес формування творчої особистості, розвиток культурного та інтелектуального потенціалу України.

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку обдарованої молоді», **державна підтримка обдарованої молоді** – це сукупність заходів, що здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики з метою створення умов, гарантій і стимулів для розкриття творчих здібностей молоді у сфері науки, освіти, культури і мистецтва.

До заходів державної підтримки обдарованої учнівської молоді належать: надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття освіти у вищих навчальних закладах незалежно від форми власності; надання одноразових грошових премій за перемогу в олімпіадах, конкурсах, змаганнях; зарахування поза конкурсом до державних навчальних закладів, професійно-технічних закладів освіти.

Даний перелік відповідно до Закону України «Про основні засади державної підтримки обдарованих дітей та молоді на Україні» доповнюють

наступні заходи підтримки: реалізація права на одержання ваучера на здобуття середньої або вищої освіти за рахунок коштів державного бюджету України; одержання учнівського квитка обдарованої дитини та користування ним; реалізація переважного права на безкоштовне навчання в спеціалізованих навчальних закладах для розвитку здібностей і обдарувань дітей та молоді, дитячих закладах культури, спортивних школах і секціях, позашкільних навчально-виховних закладах; реалізація переважного права на участь у науково-дослідній та інших видах наукової діяльності, конференціях, олімпіадах, виставках, конкурсах; реалізація переважного права на забезпечення стипендіями, гуртожитками, інтернатами; надання щомісячної допомоги для обдарованої дитини; першочергове безплатне особисте обслуговування в амбулаторно-поліклінічних закладах усіх типів та видів; безплатний проїзд всіма видами пасажирського транспорту (за винятком таксі) тощо.

Підтримка та розвиток обдарованих учнів для держави повинна мати стратегічне значення, а тому, бути складовою її **внутрішньої політики**, адже це виховання творчого потенціалу народу. Таке положення обов'язково має бути нормативно закріплене і слугувати правовою підставою для розробки та прийняття законодавчого акту про освіту обдарованих дітей.

Подібний нормативно-правовий акт покликаний бути гарантом з боку держави, що обдаровані діти можуть отримувати освіту відповідно до своїх здібностей і, таким чином, їхні інтереси будуть захищені.

Нормативно-правовий акт для підтримки та розвитку обдарованих учнів, покликаний:

- запровадити систему індивідуально орієнтованої освіти для обдарованих учнів;
- офіційно впровадити спеціалізовані освітні програми для обдарованих учнів;
- упровадити систему підготовки педагогічних, психологічних, медичних та інших працівників по роботі з обдарованими учнями;
- встановити вимоги до педагогічних, психологічних, медичних та інших працівників по роботі з обдарованими учнями;
- виокремити у системі органів управління освітою структурні підрозділи та посади, що б відповідали за належну реалізацію спеціалізованих освітніх програм для обдарованих учнів, закріпити їх правовий статус;
- закріпити юридичне визначення «обдарованої дитини», яке було б «статусним», тобто надавало їй можливість навчатись за затвердженими освітніми програмами для обдарованих учнів;
- визначити основні складові процесу навчання обдарованих учнів;
- закріпити основні положення щодо процесу ідентифікації обдарованих учнів;
- запровадити загальне та індивідуальне планування навчально-виховного процесу обдарованих учнів (встановити вимоги до навчальних планів);
- запровадити систему оцінювання навчання обдарованих учнів;

- встановити інші необхідні заходи підтримки обдарованих учнів.

2. Основні завдання щодо організації діяльності з обдарованими школярами

Складна та багатоаспектна проблема роботи з обдарованими дітьми потребує якісних нововведень на рівні теорії та практики.

За результатами педагогічного супроводу обдарованих дітей вирішуються наступні завдання:

- виявляються особливо обдаровані діти, в тому числі, й ті, які не розкрилися або були непомітними вчителями й батьками;
- створення для них особливого середовища, де б достатньо ефективно проходив творчий і особистісний розвиток таких дітей;
- навчання для таких дітей повинно здійснюватися згідно їх індивідуальних інтелектуальних особливостей;
- створення реальних умов для формування, розвитку й закріплення в обдарованих дітей необхідних і достатніх навичок ефективної самореалізації, маючи в перспективі їх майбутню професійну діяльність.

Науковці пропонують різні підходи до побудови освітнього процесу обдарованих дітей.

З боку адміністрації школи це:

- організація педагогічного досвіду з метою забезпечення розвитку здібностей обдарованих дітей;
- визначення варіативної частини навчального плану;
- розробка конкретних методичних рекомендацій;
- добір педагогічних кадрів;
- постійне вивчення педагогічної майстерності вчителів, забезпечення умов для їхньої самостійної діяльності, підвищення загальнокультурного та професійного рівня;
- забезпечення участі обдарованих учнів у конкурсах, змаганнях, олімпіадах.

З боку психолога:

- аналітична корекція результатів розвитку учня на основі вивчення рівня інтелектуального розвитку та коефіцієнта самореалізації, тестування;
- робота з учителями щодо врахування результатів психологічних досліджень в їхній подальшій роботі.

З боку вчителя:

- визначення мети, планування режиму роботи школяра;
- впровадження в навчально-виховний процес нових гуманістичних підходів, які б ґрунтувалися на принципах педагогічної співпраці;
- модернізація форм, методів навчання та виховання;
- створення належних умов для розвитку особистості;
- стимулювання постійного самоаналізу учнем своєї самостійної діяльності.

З боку сім'ї:

- створення стимулювальної, духовної та морально психологічної атмосфери;
- побудова оптимального режиму життя, діяльності та розвитку учня;
- пріоритет взаємин співробітництва;
- забезпечення матеріальної підтримки дитини.

3. Модель роботи ЗНЗ з обдарованими дітьми

Модель роботи загальноосвітнього навчального закладу з обдарованими та здібними учнями		
Блоки		
Освітній	Форми учнівської взаємодії	Моніторинг
Індивідуальне навчання	Олімпіади Турніри Конкурси Наукові змагання Конференції	Якість основних умов освітнього процесу
Групові форми роботи Додаткова освіта: <ul style="list-style-type: none"> - Факультативи - Курси за вибором <ul style="list-style-type: none"> - Гуртки - Очно-заочні школи 		<ul style="list-style-type: none"> - Управління - Науково-методичною роботою - Кадрового та матеріального забезпечення - Діагностика особистісних параметрів - Стану здоров'я школярів
самоосвіта		Якість реалізації освітнього процесу <ul style="list-style-type: none"> - зміст освітнього процесу - стан викладання - навчальна діяльність - науково-дослідницька діяльність учнів
		Якість діяльності освітнього процесу: <ul style="list-style-type: none"> - Навчальних досягнень учнів (реалізація творчого потенціалу) - Володіння процедурами творчої діяльності

		<ul style="list-style-type: none"> - Вихованості - Розвитку особистості
--	--	---

4. Організаційно-педагогічні умови та шляхи ефективної роботи з обдарованими учнями

Для успішного розвитку обдарованої особистості необхідне відповідне середовище, в якому дитина може успішно розвиватися. В останньому випадку важливе значення надається організації навчально-виховного процесу у школі, **провідними напрямками діяльності якої повинно бути:**

- своєчасна діагностика інтелектуальних особливостей і здібностей школяра;
- гуманне співробітництво учителя та учня;
- взаємодія педагогів і батьків;
- створення для дитини ситуацій упевненості в собі;
- забезпечення молодшому школяреві права на пошук і помилку без зниження оцінки, надання можливості виправлення помилки і підвищення оцінки;
- підтримка ініціативи дитини у всіх видах діяльності;
- гуманізація сфери спілкування з однолітками та дорослими;
- надання можливості реалізації фізичної та пізнавальної активності;
- навчання прийомів самостійної роботи, способів самоконтролю, дослідницької діяльності.

Навчання обдарованих дітей в умовах загальноосвітньої школи повинно здійснюватися на основі **принципів диференціації та індивідуалізації (за допомогою виділення груп учнів залежно від виду їх обдарованості, організації індивідуального навчального плану, навчання за індивідуальними програмами з окремих навчальних предметів і т.п.).**

На жаль, сучасна практика зводиться в основному до навчання за індивідуальними програмами в одній предметній області, що не сприяє розкриттю інших здібностей дитини, що лежать поза нею.

Здійснення диференціації та індивідуалізації навчально виховного процесу для обдарованих дітей в умовах масових загальноосвітніх шкіл передбачає застосування різних форм організації навчання і виховання, які ґрунтуються на ідеї угруповання учнів в певні моменти освітнього процесу.

Найбільш сприятливі можливості для розвитку обдарованих дітей надають наступні **форми навчання:** перегруповання паралелей (школярі одного віку розподіляються для занять з кожного навчального предмета в групи, відповідно до чого одна і та ж дитина може займатися якими-небудь предметами (наприклад, математикою) в групі здібних учнів, а іншими (наприклад, гуманітарними) – в звичайній); виділення групи обдарованих учнів з паралелі (об'єднання в групу найбільш успішних в кожній паралелі школярів, які навчаються за ускладненою і збагаченою програмою); поперемінне навчання (угруповання дітей різного віку, проте не на увесь

навчальний час, а тільки на його частину, що дає обдарованим школярам можливість для спілкування з однолітками і дозволяє їм знаходити рівних собі в академічному відношенні учнів і відповідний зміст освіти); збагачене навчання для окремих груп дітей за рахунок скорочення часу на проходження обов'язкової програми; групування учнів усередині одного класу в гомогенні малі групи з тих або інших причин (рівень інтелектуальних здібностей, академічні досягнення).

Застосування різних форм організації навчального процесу в цілях диференціації навчання для обдарованих учнів може бути ефективне тільки за умови зміни змісту і методів навчання.

Інакше навчання обдарованих дітей відрізнятиметься від традиційного тільки темпом проходження навчальної програми, що не є достатнім для дійсного розвитку таких школярів, задоволення їх індивідуальних пізнавальних запитів, в силу чого виділення обдарованих учнів в окрему групу може мати більше негативних наслідків, ніж позитивних.

Висновок

Вищезазначене дає можливість визначити наступні **шляхи роботи навчального закладу у напрямі навчання і виховання обдарованих дітей:**

- систематизація матеріалів періодичних видань із проблем дитячої обдарованості;
- проведення семінарів із метою систематичного підвищення майстерності вчителів, які працюють з обдарованими учнями;
- створення авторських програм та методичних розробок, спрямованих на виявлення та розвиток обдарованих школярів;
- створення банку педагогічного досвіду роботи з обдарованими дітьми;
- організація і проведення шкільних, районних, міських олімпіад;
- формування груп для індивідуального навчання обдарованих учнів з урахуванням рівня здібностей та сфери обдарованості, запитів кожної дитини;
- підготовка рекомендацій учителям, які працюють з обдарованими школярами;
- організація та проведення творчих звітів педагогів за результатами роботи з обдарованими дітьми на індивідуальних заняттях, гуртках, студіях;
- залучення обдарованих учнів до участі у міських, районних, обласних творчих конкурсах;
- створення інформаційної бази даних обдарованих дітей із різних напрямів діяльності;
- розгляд питань організації роботи з обдарованими школярами та визначення подальших напрямів роботи на засіданнях шкільних, районних, міських методичних об'єднань учителів, педагогічних радах.